Zveza ljudskih univerz Slovenije

TRAJNOSTNI RAZVOJ IN UČENJE STA DEL NAŠEGA VSAKDANA, NAŠ VSEŽIVLJENJSKI PROJEKT

UVOD

Živimo v svetu hitrega tempa in sodobnih tehnologij. Prizadevamo si zagotavljati najrazličnejše potrebščine in uresničevati mnoge potrebe, pri tem sicer pogosto prevladujejo produktivno učinkoviti, a za okolje škodljivi načini in početja. V hitenju med drugim izgubljamo občutek zase in sočloveka ter našo skupno prihodnost. Četudi se prizadevanja k trajnostno naravnanem razvoju vršijo že nekaj let, je ravno to področje tisto, ki ga je tudi v prihodnje, na vsakem koraku, potrebno spodbujati in pri vseh aktivnostih izhajati iz njega.

Predvsem izobraževalne aktivnosti imajo pri tem ključen pomen, saj gre za načrtno, pa naj si bo formalno ali neformalno pridobljene izkušnje in znanja, utrjevanje našega vedenja ter vrednot in nenazadnje ozaveščanje, ki bo v skupnost vneslo občutek za ohranjanje naravnih virov, uporabo obnovljivih virov energije, ločevanje odpadkov, zmanjševanje onesnaževanja zraka, vode, zemlje ipd. ter tudi spremenilo obstoječe vzorce vedenja ter ljudi naučilo družbenega sožitja. Trajnostna skupnost se namreč posveča prihodnjih generacijam, kakovostnemu bivanju, medgeneracijskemu druženju, multikulturnost, reševanju neenakosti… Ljudje se moramo naučiti sprejemati in odzivati na politične, gospodarske, kulturne, tehnološke in ostale sodobne izzive ter stremeti k soustvarjanju skupnosti po načelih trajnostnega razvoja.

Ravno slednja miselnost je osrednja spodbuda za poglobljeno analizo **ugotavljanja potreb po razvoju javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle s področja trajnostnega razvoja**.

Vsekakor je trajnostni razvoj in učenje vseživljenjski proces, zato morajo postati te vsebine tudi stalni del izobraževanj odraslih.

O CILJIH IN METODOLOŠKIH PRISTOPIH

Cilj našega raziskovanja je bil s strani odrasle populacije pridobiti celovite in kakovostne informacije o izkušnjah, veščinah, znanjih in zanimanjih, ki bi bile lahko izhodišče za ugotavljanje manjka in potreb po vsebinah s področja trajnostnega razvoja, kamor bi bilo v prihodnje smiselno usmerjati več izobraževalnih aktivnosti ter načrte pozornosti. Trajnostni razvoj je naša prihodnost, omogoča nam namreč bolj kakovostno življenje, boljše počutje in tudi lepše odnose. Raziskovanje izobraževalnih potreb je prva in poglavitna stopnja andragoškega cikla. Temeljita analiza izobraževalnih potreb služi kot dobra podlaga, da se odraslim ponudi oziroma omogoči tiste vrste usposabljanj in izobraževanj, ki bi se jim kar najbolj približala, tako po izobrazbeni, kot tudi starostni strukturi in nenazadnje po zanimanjih, ki jih sami izkazujejo, kar prispeva k večjemu učinku same izobraževalne aktivnosti.

Glede na vse predhodne navedbe, smo želeli na nacionalni ravni dodobra raziskati in ugotoviti potrebe, ki jih imajo odrasli na področju trajnostnega razvoja in bi prispevale k razvoju kakovostnih javnoveljavnih programov za odrasle. S tem namenom smo tudi raziskovalne metode usmerjali večplastno, na več organizacijskih ravni oziroma področij ter posameznikov, saj smo želeli z analizo pridobiti kar se da celovite in dejanske podatke o stanju in interesih, pravzaprav tudi vedenju in ozaveščenosti, znotraj vsebin, vezanih na trajnostni razvoj. Obenem so nekateri podatki, dodatno pridobljeni iz informacij predstavnikov ranljivih skupin, dodana vrednost, ki bo morda kdaj koli pomembna pri prilagoditvi teh javnoveljavnih programov, v njihovem prilagojenem, odprtem delu programa, ki ga za potrebe določenih ciljnih skupin navadno določijo izvajalci v sodelovanju z različnimi deležniki.

Pri raziskovanju smo uporabili naslednje metode za zbiranje podatkov: analizo dokumentacije, anketne vprašalnike, fokusno skupino ter življenjske zgodbe. Analiza se je izvajala tako na mikro kot tudi makro ravni, ugotavljali smo namreč potrebe in pridobivali informacije na ravni države in v lokalnem okolju. Izvajalec analize ugotavljanja potreb po vsebinah s področja trajnostnega razvoja je bila Ljudska univerza v Postojni. Za potrebe pridobivanja podatkov pa je bilo ključno sodelovanje med izobraževalnimi in ostalimi ustanovami in sicer v lokalnem okolju ter tudi širše, po vsej državi (članice ZLUS). Pri izvedbi analize izobraževalnih potreb s področja trajnostnega razvoja je imelo ključno vlogo sodelovanje z različnimi deležniki. Osnovno vez pri načrtovanju in izvedbi naloge smo zagotovo imeli v okviru članstva ZLUS, saj ima 21 ljudskih univerz podoben princip delovanja in skupne cilje ter prizadevanja. Prav medsebojno mreženje, izmenjava mnenj, pridobivanje podatkov in vzajemne izkušnje, tudi z drugimi organizacijami (nevladne organizacije, javni zavodi, podjetja), so imeli pomembno vlogo pri naboru informacij. Glavnina metodoloških pristopov je bila zasnovana tako, da smo za podatke in mnenja (preko anketnih vprašalnikov in fokusnih skupin) prosili tiste posameznike, ki imajo neposreden stik z izobraževanjem udeležencev/strank/kadrov v okviru posamezne organizacije oziroma zavoda. Ciljna populacija, katerih podatke smo želeli pridobiti ter njih tudi, glede na izražene potrebe, nadalje ustrezno izobraževati, so odrasli. Pozornost pri analizi smo dodatno namenili tudi ranljivim skupinam v smislu nižje izobrazbe, nižjega ekonomskega statusa, starostniki, priseljenci, invalidi…, saj so njihove izkušnje in potrebe pomembne z vidika, da se razvoj izobraževalnih programov delno prilagodi in usmeri tudi k tistim, ki tudi sicer k izobraževalnim aktivnostim težje pristopajo.

ZNAČILNOSTI UČENJA IN IZOBRAŽEVANJA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Trajnostni razvoj je povezan tako s trajnostno rabo naravnih virov kot tudi s trajnostno naravnano kulturo. Bistveno vlogo pri razvoju trajnostnega mišljenja in delovanja imata vzgoja in izobraževanje. Koncept trajnostnega razvoja namreč implicitno vključuje potrebo po učenju. Učenje je že po definiciji proces spreminjanja človeka. Rezultat učenja je namreč sprememba

v vedenju, informiranosti, znanju, razumevanju, stališčih, spretnostih ali zmožnostih, vrednotah, pogledih …

Značilnosti učenja in izobraževanja za trajnostni razvoj se kažejo nekoliko drugače kot značilnosti katere druge vrste izobraževanja. Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (2007) predstavljajo naslednja načela trajnostnega razvoja, ki jih lahko navežemo in povežemo z izobraževalnimi aktivnostmi:

- načelo odgovornega ravnanja s seboj ter z družbenim in naravnim okoljem,
- načelo obravnave trajnostnega razvoja z vidika etičnih razsežnosti, vključno z vprašanji o enakopravnosti, solidarnosti in medsebojni odvisnosti med pripadniki ene generacije in med različnimi generacijami,
- načelo spoštovanja človekovih pravic,
- načelo celostnega pristopa,
- načelo medkulturnega dialoga,
- načelo ozaveščanja,
- načelo sistematičnega, kritičnega in ustvarjalnega razmišljanja o trajnostnem razvoju,
- načelo vseživljenjskega učenja.

Predvsem načelo vseživljenjskega učenja, kaže na to, da izobraževanje za trajnostni razvoj zajema vse skupine, sloje ter starosti ljudi. Pri vseh skupinah poudarja ozaveščanje in kritično razmišljanje o razmerah, odnosih in okolju, v katerem živimo. Poudarja tudi iskanje novih rešitev, krepitev medsebojnega zaupanja, graditev novih socialnih mrež, pravičnost ter medkulturni in medgeneracijski dialog. Z vidika trajnostnega razvoja je zelo pomembno tudi sodelovanje različnih partnerjev v procesu izobraževanja.

Za trajnostno naravnano skupnost je pomembno in značilno učenje v vsakdanjem življenju, tj. učenje in spreminjanje navad na mikroravni (vsakdanja poraba, vsakdanji nakupi, vsakdanje navade, vsakdanja pričakovanja …). Ta vrsta učenja se odvija doma, na delovnem mestu, z izbiro prevoznih sredstev na cestah oz. z izbiro železnice, s pomočjo svetovnega spleta in z obdelovanjem vrta, na potovanjih in pri športu … Tako nastajajo novi izzivi za razvijanje izobraževalnih možnosti.

Študijski krožki, kot izobraževalna metoda in oblika ter temelj skupnostnega neformalnega izobraževanja odraslih v Sloveniji, lahko pri tem, na primer razumemo kot primer dobre prakse trajnostnega razvoja, saj njihova organizacijska struktura upošteva in spodbuja značilnosti trajnostnega razvoja. Model trajnosti pri tem ne velja le za odnos ljudi do naravnih virov, ampak tudi za upravljanje z znanjem, spretnostjo, spominom. *(Neformalno izobraževanje za trajnostni razvoj, Ljudska univerza Ajdovščina, 2011)*

1. metodološki pristop: PREGLED IN ANALIZA DOKUMENTACIJE

ZASTOPANOST 'TRAJNOSTI' V IZOBRAŽEVANJU

»Trajnostni razvoj pomeni ohranjanje in izboljševanje razmer za življenje ljudi in ohranjanje vitalnosti in raznovrstnosti ekosistemov. Za uresničevanje trajnostnega razvoja je treba predvsem izboljšati odnose med ljudmi in odnos ljudi do ekosistemov ter prilagoditi pritiske na ljudi in ekosisteme.« (Godec, 2006, str. 109)

Primarno vlogo pri uresničevanju trajnostnega razvoja imata tako vzgoja kot izobraževanje na vseh stopnjah. Pomembno je osvojiti in ponotranjiti vrednote za trajnostni razvoj in sicer predvsem preko sodelovalnega, samostojnega in samoiniciativnega učenja, ki je pravzaprav vseživljenjski proces.

»Vzgoja za trajnostni razvoj je vseživljenjsko prizadevanje, ki spodbuja posameznike, institucije in družbe, da gledajo na jutri kot na dan, ki pripada vsem nam – ali pa ne bo pripadal nikomur.« *(Listina Združenih narodov Desetletje vzgoje za trajnostni razvoj 2005—2014)*

Čeprav se v splošnih strateških dokumentih uveljavlja trajnostni razvoj že desetletja, ideja trajnosti postaja zadnje obdobje vse bolj zanimiva tudi v izobraževanju. V izobraževanju je trajnostni razvoj, kljub mednarodnim in v manjši meri domačim dosežkom, uveljavljen le v posameznih nišah, ne pa sistemsko. Izobraževanje odraslih je eno od takih področij, ki se ga preko različnih aktivnosti in projektov skuša nenehno okrepiti, nadgraditi in bolje uveljaviti.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja kot enega izmed pomembnejših ciljev sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji izpostavlja vzgajanje in izobraževanje za trajnostni razvoj in za dejavno vključevanje v demokratično družbo, kar vključuje tudi globlje poznavanje in odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi, do svoje in drugih kultur, do naravnega in družbenega okolja, do prihodnjih generacij. *(ZOFVI)*

S področja trajnostnega razvoja se navajajo številni mejniki, redki so tisti, ki neposredno navajajo tudi izobraževalno dejavnost. Unesco je tako na primer leta 2002, na svoji 57. seji generalne skupščine Združenih narodov v New Yorku razglasil **Desetletje izobraževanja za trajnostni razvoj (2005-2014)**, s poudarkom na kakovosti izobraževanj raznolikih področij (okolje, varčna poraba, voda, trajnost v turizmu, enake možnosti za vse, človekove pravice, razvoj podeželja, enakost med spoloma, promoviranje zdravja, HIV/AIDS, mediji in izobraževalna tehnologija, medkulturno razumevanje, kulturna raznolikost, znanje človeštva). Vendarle pa se koncept trajnostnega razvoja ne uresničuje le prek »zelenih« tem, saj temelji tudi na odpovedovanju obstoječim vzorcem vedenja in zato potrebuje trajnostno skupnost. Ta vključuje tako etičnost in solidarnost med generacijami, sprejemanje drugačnih kultur, pri čemer ljudje drug drugega ne ovirajo, ampak podpirajo, kot tudi etičen odnos do okolja. *(Neformalno izobraževanje za trajnostni razvoj, Ljudska univerza Ajdovščina, 2011)*

V sistemih formalnega izobraževanja je bilo narejenih že veliko korakov za uvajanje vsebin o trajnostnem razvoju v programe izobraževanja (prim. Sedmak, 2009, Lukman, 2009, Javrh, 2009), manj je bilo storjenega na področju izobraževanja odraslih, kjer sicer zasledimo zanimive inovacije, npr. energetsko učno pot, svetovalne mreže za učinkovito rabo energije, Temeljno usposabljanje za trajnostni razvoj, ki pa jih bi bilo treba še razširiti. *(Neformalno izobraževanje za trajnostni razvoj, Ljudska univerza Ajdovščina, 2011)*

»Izobraževanje za trajnostni razvoj ima v Evropi dolgo tradicijo. V Sloveniji temelji na **Smernicah Vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj**. V letih 2007-2011 se je področje uveljavilo z vzpostavitvijo Ekošol, posebne revije, nadgradnjo didaktičnih orodij, izpopolnjevanji učiteljev, projektnim razvojem učnih gradiv in področij. Poudarjene so bile zlasti okoljske vsebine, manj socialni steber trajnosti. V izobraževanju odraslih je tema »trajnostni razvoj« zaživela leta 2006, ko je ACS s pomočjo ESS sredstev omogočil delovni skupini, sestavljeni predvsem iz zunanjih sodelavcev, oblikovanje izobraževalnega programa (2007), kasneje pa tudi učnega gradiva zanj (Berilo o trajnosti, 2009, Znamenja trajnosti, 2013) ter modula za spopolnjevanje strokovnih delavcev (2014). Navedeni elementi predstavljajo temelj za razvoj tega področja v okviru izobraževanja odraslih, projekt pa je omogočil praktično izvedbo usposabljanja, nadaljnji razvoj in identifikacijo prihodnjih možnih smeri razvoja.« *(Andragoški center Slovenije)*

Kot že navedeno, je trajnostni razvoj v izobraževanju največkrat posredno izpostavljen oziroma vključen v obravnave in načrtovanja ter programe. Krovni dokument, ki obravnava dolgoročno vzdržno rast in trajnostni razvoj, je **Agenda 2030**, sprejet v okviru Združenih narodov. Med 17-imi cilji trajnostnega razvoja, relevantnih za Slovenijo, ki se posodabljajo enkrat letno, je na 4. mestu umeščeno Kakovostno izobraževanje, opredeljeno kot: »Vsem enakopravno zagotoviti kakovostno izobrazbo ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja za vsakogar.« V navezavi z navedenimi cilji in **Agendo 2030 za trajnostni razvoj**, se vsakoletno izvajajo tudi **Evropski tedni trajnostnega razvoja**, kjer gre za vseevropsko pobuda za spodbujanje in boljšo vidnost dejavnosti, projektov in dogodkov, ki spodbujajo trajnostni razvoj. Med aktivnostmi je moč zaslediti tudi izobraževalne vsebine in delavnice (primer Ljudska univerza Krško). *(Statistični urad RS, https://www.stat.si/Pages/cilji, https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6688)*

Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020 v svojih dolgoročnih ciljih kot prioriteto navaja splošno izobraževanje odraslih, v smislu omogočati vsem odraslim polno uresničitev njihovega človeškega potenciala, povezovanje osebnih izkušenj s širšimi in družbenimi, ekonomskimi, kulturnimi in okolijskimi dejavniki, predvsem pa spodbujati k delovanju in ustreznem odzivanju na socialne, politične, gospodarske, kulturne in tehnološke izzive ter h graditvi skupnosti po načelu trajnostnega razvoja.

V obdobju veljavnosti **ReNPIO 2013-2020** je zaznati kar nekaj dosežkov na področju izobraževanja odraslih za trajnostni razvoj. Na področju trajnostnega razvoja so se v obdobju 2013-2019 razvijali predvsem izobraževanje, diseminacija/promocija in sistemska uveljavitev tega področja. Razvit je bil med drugim tudi predlog Razširjenega programa temeljnega usposabljanja za trajnostni razvoj (2016), s katerim se je v izobraževanje odraslih vpeljalo temi podnebne spremembe in zelena delovna mesta. Program je bil pilotno izpeljan z več skupinami (47 udeleženih) in z učnimi gradivi, razvitimi v preteklosti. Njegova notranja in zunanja evalvacija sta omogočili pripravo sistemskega predloga za nadaljnji razvoj ITR, ki je sprožil tudi publiciranje na strokovni in znanstveni ravni ter institucionalni odziv v letih 2018 in 2019. *(Nacionalni program izobraževanja odraslih (strokovna izhodišča 2021-2030)*

Andragoški center Slovenije je tudi v **strokovnih izhodiščih Nacionalnega programa izobraževanja odraslih (2021-2030)**, področje in uveljavitev koncepta trajnostnega razvoja v vzgoji in izobraževanju, večkrat jasno izpostavil. Trajnostni razvoj so opredelili kot novo kompetenco (tudi finančne, podjetniške, potrošniške in kompetence za zdrav življenjski slog), potrebno za aktivno življenje in delo v družbi.

Načelo trajnostnega razvoja, kot osnovo poučevanja in eno ključnih načel vzgoje in izobraževanja v Sloveniji, navaja tudi **Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju** (2011), ki zasleduje cilj, usposobiti vsakega posameznika za razumevanje delovanja sodobne človeške civilizacije in za zmožnost spreminjanja le-te tako, da bi na globalni in lokalni ravni pričela slediti načelu trajnostnega razvoja, s čimer bi si tudi v prihodnosti zagotovila blaginjo posameznika in družbe. Izobraževanje za trajnostni razvoj vključuje naravoslovne in tehnične, družboslovne, humanistične in druge vidike in ne zadeva le posameznih predmetov, temveč vse predmete in življenje na šoli kot celoti. Znanja in ravnanja, povezana s trajnostnim razvojem, je potrebno na sistematičen koherenten in celovit način vgraditi v celoten vzgojno-izobraževalni sistem.

Glede na povečini posredno vključevanje trajnosti v izobraževanje, Bela knjiga poudarja, da je potrebno načelo trajnostnega razvoja vključevati v vzgojo in izobraževanje kot specifično, samostojno in jasno prepoznavno načelo tako na ravni kompetenc kot prakse. *(Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju, 2011)*

Predlog izhodišč za pripravo javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle navaja, da je pri razvoju programov za dvig splošne izobraženosti potrebno upoštevati uravnoteženo pokritost vsebinskih področij, med drugim tudi trajnostni razvoj, naravo, okolje, zeleno gospodarstvo in zdravje.

Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja navajajo, da ima vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj osrednje mesto v razvoju vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj ni le dodatek k sedanjemu splošnemu izobraževanju niti ni njen cilj zgolj in samo varovanje narave, ampak je obsežen, celovit, skladen pedagoški proces, ki vključuje

odnos med človekom in naravo ter odnose med ljudmi. Obenem vodi do razumevanja vsestranske zveze med naravnim, gospodarskim, družbenim in političnim sistemom ter soodvisnosti ljudi, ki živijo v različnih delih sveta. Trajnostne vsebine skušajo dejavno in tvorno reševati sedanja in prihodnja okoljska in družbena vprašanja človeštva. Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj vključuje medsebojno povezana okoljska, gospodarska in socialna vprašanja. Ključna področja trajnostnega razvoja vključujejo med drugim državljanstvo, mir, etiko, odgovornost v krajevnem in mednarodnem kontekstu, demokracijo in vladanje, pravičnost, varnost, človekove pravice, zmanjšanje revščine, zdravstvo, enakost spolov, kulturno raznovrstnost, razvoj podeželja in mest, gospodarstvo, proizvodne in potrošniške vzorce, skupno odgovornost, varstvo okolja, upravljanje naravnih virov ter biotsko in pokrajinsko raznovrstnost.

Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj Unece jasno opredeli trajnostni razvoj kot pomemben del izobraževalnega procesa. »Izobraževanje je poleg tega, da je človekova pravica, tudi osnovni pogoj za doseganje trajnostnega razvoja in pomembno orodje za dobro upravljanje, ozaveščeno odločanje in pospeševanje demokracije. Zato lahko vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj prispevata k uresničitvi naše vizije. Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj razvijata in krepita sposobnost posameznikov, skupin, skupnosti, organizacij in držav za sprejemanje ocen in odločitev v prid trajnostnega razvoja. Spodbujata lahko spremembe v mišljenju ljudi in jim s tem omogočata, da prispevajo k večji varnosti, zdravju in blaginji našega sveta in tako izboljšujejo kakovost življenja. Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj lahko posameznikom data sposobnost kritičnega razmišljanja ter večjo ozaveščenost in več moči, s tem pa omogočita raziskovanje vizij in konceptov ter razvijanje novih metod in orodij.«

Cilj Strategije iz leta 2005 je spodbujati trajnostni razvoj s formalnim, neformalnim in priložnostnim učenjem in sicer preko boljšega razumevanja povezav med družbenimi, gospodarskimi in okoljskimi vprašanji v lokalnih in globalnih okoljih, vključno s časovno perspektivo. Skupnosti, družine, mediji in nevladne organizacije so namreč pomembni dejavniki pri večanju ozaveščenosti javnosti o trajnostnem razvoju. *(Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj Unece, 2005)*

Cilji, ki bodo prispevali k uresničevanju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj so tudi: zagotoviti normativne podlage, ki podpirajo trajnostni razvoj, usposobiti strokovne delavce, zagotoviti ustrezna didaktična in druga gradiva za uresničevanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, pospeševati raziskave in razvoj ter okrepiti sodelovanje vseh dejavnikov na področju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj na vseh ravneh (državna, regijska, občinska). *(Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja)*

Če povzamemo navedbe, pridobljene na podlagi pregleda obstoječih dokumentov, strategij in zapisov, ki v Sloveniji opredeljujejo izobraževanje odraslih, lahko stanje strnemo v nekaj dejstev:

- Trajnostni razvoj se v razvojnih in strateških dokumentih, vezanih na vzgojo in izobraževanje, pogosto navaja kot eno izmed pomembnejših področij.
- Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj je pomemben cilj, h kateremu se stremi v izobraževalnem sistemu, le-temu se namenja precejšnja pozornost oziroma zainteresiranost strokovne javnosti.
- Trajnostni razvoj v izobraževanju se najpogosteje navaja v povezavi z vseživljenjskim učenjem.
- Trajnostni razvoj v izobraževanju ni sistemsko uveljavljen ali opredeljen kot jasno in prepoznavno načelo, temveč se uveljavlja skozi različne, povezane vsebine in področja, je največkrat posredno izpostavljen oziroma vključen v obravnave in načrtovanja ter programe.
- Strokovna izhodišča s področja izobraževanja odraslih trajnostni razvoj sicer pogosto opredeljujejo kot novo kompetenco, vendar samostojnih programov, ki bi to neposredno (specifično in samostojno) razvijali ni.
- Primer dobre prakse trajnostnega izobraževanja odraslih so študijski krožki.
- Prizadevanja so usmerjena k spodbujanju trajnostnega razvoja s formalnih, neformalnih in priložnostnim učenjem.
- K razvoju in uveljavitvi vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj bi prispevale urejene normativne podlage, usposobljeni strokovni delavci, ustrezna didaktična gradiva, usmerjene raziskave in razvoj, okrepljeno sodelovanje na vseh ravneh.

---

2. metodološki pristop: ANKETNI VPRAŠALNIK

Namen anketnega vprašalnika: pri predstavniki zasebnih in javnih ustanov, organizacij in združenj, ki se navezujejo na izobraževanje in usposabljanje odraslih, preveriti mnenje, izkušnje, oceno stanja in želene priložnosti s področja izobraževalnih vsebin o trajnostnem razvoju.

Raziskovalni vzorec:

- deset predstavnikov **ZLUS**
- vsaj tri predstavniki **nevladnih organizacij**
- vsaj tri predstavniki **javnih zavodov**
- vsaj tri predstavniki **zasebnih podjetij**

Anketni vprašalnik: ZA PREDSTAVNIKE ZVEZE LJUDSKIH UNIVERZ SLOVENIJE

POVEZAVA: https://www.1ka.si/a/296862

Spoštovani,

Zveza ljudskih univerz Slovenije, v okviru Javnega razpisa za sofinanciranje programov in dejavnosti izobraževanja odraslih v letu 2020 izvaja **analizo ugotavljanja potreb po razvoju javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle s področja trajnostnega razvoja**. Ker k raziskovanju pristopamo celostno in bi radi pridobili kakovostne informacije o vaših izkušnjah, odnosu in praksi, ki bi bile izhodišče za ugotavljanje manjka in potreb po vsebinah s področja trajnostnega razvoja, kamor bi bilo v prihodnje smiselno usmerjati več izobraževalnih aktivnosti in pozornosti, vas prosimo za sodelovanje.

Reševanje anketnega vprašalnika bo od vas zahtevalo največ 10 minut časa. Ker nam je pri raziskovanju pomemben podatek glede področja delovanja vas in vaše organizacije (v raziskavo vključujemo nevladne organizacije, javne zavode in zasebna podjetja ter predstavnike s področja izobraževanja odraslih), vas v vprašalniku vljudno prosimo za nekaj podatkov o vašem delovnem mestu in vaši organizaciji. Vse vaše podatke bo Ljudska univerza Postojna uporabila zgolj za namene izvedbe navedene raziskave, rezultati bodo dragocena izhodišča za nadaljnja strokovna raziskovanja in aktivnosti.

Že vnaprej se Vam zahvaljujemo za čas in pozornost, ki jo boste namenili za izpolnjevanje vprašalnika.

Naziv organizacije: _____

Ime in priimek: _____

Delovno mesto (področje delovanja) v organizaciji: _____

Število zaposlenih v organizaciji: _____

Katera področja izobraževanj prevladujejo v vaši ponudbi?

- jezikovni tečaji (slovenščina, tuji jeziki)
- računalništvo in mobilna tehnologija
- kmetijstvo, vrtnarjenje, sadjarstvo
- osebnostna rast (stres, hvaležnost, izgorelost, vzgoje…)
- kuhanje
- tajnostni razvoj (recikliranje izdelkov, varčevanje z energijo in materiali…)

- šivanje, slikanje in druge ročne spretnosti
- ples in petje
- skupinske delavnice za skupine zaposlenih (team building)
- izobraževanja za podjetja
- pridobivanje poklicne kvalifikacije
- pridobivanje splošne izobrazbe
- učna pomoč
- drugo: _____

Katera skupina udeležencev je v vaših izobraževanjih najbolj zastopana?

_____

Katere oblike izobraževanj pri vas prevladujejo?

a) predavanja

b) praktični prikazi, predstavitve

c) tečaji

č) delavnice

d) seminarji

e) samoizobraževanje

f) študijski krožki

g) projektno učenje

h) e-izobraževanja

i) drugo: _____

Kateri dejavnik najbolj vplivajo na izbor vaših izobraževalnih vsebin?

a) sistemska določila in zahteve

b) zaznane potrebe lokalnega okolja

c) sledenje družbenim trendom

č) predlogi organizatorjev izobraževanja

c) aktualne tematike

g) drugo: _____

Kako pojmujete trajnostni razvoj?

_____
__

Se vam zdijo pomembna znanja in informacije s področja trajnostnega razvoja v izobraževanju (ohranjanje naravnih virov, varčevanje, mobilnost, recikliranje, medgeneracijsko povezovanje, multikulturnost…)?

a) da

b) ne

V kakšni meri trajnostni razvoj vključujete v izobraževalne aktivnosti?

a) izobraževanje za trajnostni razvoj nam je še precej nepoznano področje

b) trajnostni razvoj v svoja izobraževanja in dejavnosti uvajamo postopoma, preko posameznih vsebin/aktivnosti

c) trajnostni razvoj je ključni dejavnik, ki mu sledimo pri načrtovanju izobraževanj

Katere izobraževalne dejavnosti, ki jih izvajate v okviru vaše organizacije, bi izpostavili kot primer izobraževanja, ki spodbuja in vključuje načelo trajnostnega razvoja?

_____
_____

Kje zaznavate težave oziroma ovire, kar zadeva večjo prisotnost in uveljavitev izobraževanj za trajnostni razvoj?

a) področje ni neposredno sistemsko opredeljeno in urejeno

b) potrebnih bi bilo več sistemskih spodbud in usmeritev na tovrstno področje

c) za izvajanje teh vsebin so potrebni usposobljeni strokovnjaki

d) posameznikov te vsebine ne zanimajo

e) ne poznamo prednosti in možnosti izobraževanja za trajnostni razvoj

f) drugo: _____

Anketni vprašalnik: ZA PREDSTAVNIKE ZASEBNIH, JAVNIH IN NEVLADNIH ORGANIZACIJ

POVEZAVA: https://www.1ka.si/a/296855

Spoštovani,

Zveza ljudskih univerz Slovenije, v okviru Javnega razpisa za sofinanciranje programov in dejavnosti izobraževanja odraslih v letu 2020 izvaja **analizo ugotavljanja potreb po razvoju javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle s področja trajnostnega razvoja**. Ker k raziskovanju pristopamo celostno in bi radi pridobili kakovostne informacije o vaših izkušnjah, odnosu in praksi, ki bi bile izhodišče za ugotavljanje manjka in potreb po vsebinah s področja trajnostnega razvoja, kamor bi bilo v prihodnje smiselno usmerjati več izobraževalnih aktivnosti in pozornosti, vas prosimo za sodelovanje.

Reševanje anketnega vprašalnika bo od vas zahtevalo največ 10 minut časa. Ker nam je pri raziskovanju pomemben podatek glede področja delovanja vas in vaše organizacije (v raziskavo vključujemo nevladne organizacije, javne zavode in zasebna podjetja ter predstavnike s področja izobraževanja odraslih), vas v vprašalniku vljudno prosimo za nekaj podatkov o vašem delovnem mestu in vaši organizaciji. Vse vaše podatke bo Zveza ljudskih univerz Slovenije uporabila zgolj za namene izvedbe navedene raziskave, rezultati bodo dragocena izhodišča za nadaljnja strokovna raziskovanja in aktivnosti.

Že vnaprej se Vam zahvaljujemo za čas in pozornost, ki jo boste namenili za izpolnjevanje vprašalnika.

Organizacija: _____

Ime in priimek: _____

Delovno mesto (področje delovanja) v organizaciji: _____

Število zaposlenih v organizaciji: _____

Komu so pretežno namenjena izobraževanja v vaši organizaciji/ podjetju?

a) vsem zaposlenim v enaki meri

b) vodstvenemu kadru

Kdo je v vaši organizaciji zadolžen za načrtovanje izobraževalnih dejavnosti?

a) vodstvo

b) kadrovska služba

c) zunanji izvajalec

d) drugo: _____

Navedite izobraževanja, ki jih izvajate oziroma ste jih izvedli v zadnjem obdobju?

_____
_____

Katerih oblik izobraževanj se običajno udeležujete/poslužujete? (možnih več odgovorov)

a) predavanj

b) praktičnih prikazov, predstavitev

c) tečajev

č) delavnic

d) seminarjev

e) samoizobraževanja

f) e-izobraževanja

g) drugo: _____

Na podlagi česa načrtujete izobraževalne aktivnosti?

a) letnega delovnega načrta

b) aktualne teme in predavanja

c) na podlagi ponudbe

č) po posvetu v kolektivu

d) osebnih zanimanj in interesov

e) vizije podjetja

f) ni možnosti odločanja

g) drugo: _____

Kako pojmujete trajnostni razvoj?

_____

Se vam zdijo pomembna znanja in informacije s področja trajnostnega razvoja (**ohranjanje naravnih virov, varčevanje, mobilnost, recikliranje, medgeneracijsko povezovanje, multikulturnost…)?**

a) da

b) ne

V kakšni meri trajnostni razvoj vključujete v izobraževalne aktivnosti?

a) izobraževanje za trajnostni razvoj nam je še precej nepoznano področje

b) trajnostni razvoj v svoja izobraževanja in dejavnosti uvajamo postopoma, preko posameznih vsebin/aktivnosti

c) trajnostni razvoj je ključni dejavnik, ki mu sledimo pri načrtovanju izobraževanj

Kako pri vas uresničujete oziroma spodbujate načelo trajnostnega razvoja? (katere programe/delavnice s trajnostno tematiko izvajate, katerih trajnostnih pristopov se

poslužujete, katere trajnostne vsebine izpostavljate, imate na tem področju kakšne želje in načrte…)

_____

Kje zaznavate težave oziroma ovire, kar zadeva večjo prisotnost in uveljavitev izobraževanj za trajnostni razvoj?

a) področje ni neposredno sistemsko opredeljeno in urejeno

b) potrebnih bi bilo več spodbud in usmeritev na tovrstno področje

c) za izvajanje teh vsebin so potrebni usposobljeni strokovnjaki

d) posameznikov te vsebine ne zanimajo

e) ne poznamo prednosti in možnosti izobraževanja za trajnostni razvoj

f) drugo: _____

Rezultati in interpretacija pridobljenih rezultatov:

1. ČLANICE ZLUS

Anketiranih **11 ljudskih univerz**, članic Zveze ljudskih univerz Slovenije (zaposlenih od 3 do 33).

Profil anketirancev: vodja/direktorica (4), organizator izobraževanja odraslih (7).

Ugotovitve:

- področja izobraževanj v ponudbi: jezikovni tečaji (slovenščina, tuj jezik) (100%), računalništvo in mobilna tehnologija (91%), izobraževanja za podjetja (64%), pridobivanje poklicne kvalifikacije (64%), pridobivanje splošne izobrazbe (55%), osebnostna rast (55%), šivanje ali slikanje in druge ročne spretnosti (45%), kmetijstvo in vrtnarstvo (45%), kuhanje (27%), učna pomoč (24%), ples in petje (18%), trajnostni razvoj (recikliranje, varčevanje) (18%), svetovalno središče za samostojno učenje (6%), mednarodni projekti (6%)
- najbolj zastopana skupina udeležencev v izobraževanjih: starejši od 45 let, nižje izobraženi, delovno aktivna populacija/ zaposleni, brezposelni, tujci/ priseljenci, upokojenci, mladostniki

- prevladujoče oblike izobraževanj: tečaji (100%), delavnice (82%), predavanja (64%), praktični prikazi in predstavitve (27%), študijski krožki (27%), projektno učenje (27%), učenje na daljavo (18%), seminarji (9%), samoizobraževanje (9%)
- dejavniki, ki vplivajo na izbor izobraževalnih vsebin: zaznane potrebe lokalnega okolja (82%), sledenje družbenim potrebam (64%), sistemska določila in zahteve (55%), posvet v kolektivu (55%), aktualne tematike (45%)
- pojmovanje trajnostnega razvoja: ekološka osveščenost, razvoj s spoštovanjem človeka in narave, vseživljenjsko učenje, trajnost, celovitost, celostna skrb za okolje, ponovna uporaba izdelkov in energije, medgeneracijsko povezovanje, razvoj, ki ne izčrpava naravnih virov, minimizira onesnaževanje okolja in ohranja biološko raznovrstnost, varčevanje, nizki ogljični odtis, zadovoljevanje potreb sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih rodov, gre za težnjo in razmišljanje, da se dejavnosti in projekte izvaja na način, da imajo trajne, dolgoročne in pozitivne učinke na naravo, družbo in okolje nasploh
- znanja s področja trajnostnega razvoja so vsem pomembna (100%)
- trajnostni razvoj v izobraževanja uvajajo povečini postopoma, preko posameznih vsebin in aktivnosti (91%), nekaterim je izobraževanje za trajnostni razvoj še precej nepoznano področje (9%). Nihče (0%) ne opredeljuje trajnostni razvoj kot ključni dejavnik, ki se mu sledi pri načrtovanju izobraževanj.
- uresničevanje načela trajnostnega razvoja: izobraževanje o sonaravni živinoreji in okolju, delavnice za otroke, delavnice v okviru Univerze za tretje življenjsko obdobje, opismenjevalne, socialna aktivacija ranljivih skupin, podporne skupine-družinska terapija, medgeneracijsko povezovanje, delavnica recikliramo – kreiramo, učilnice v naravi, delavnice s trajnostno temo, v okviru programov vseživljenjskega učenja in neformalnih programov, študijski krožki, delavnice v sklopu užitnega in čutnega parka, Projektno učenje mlajših odraslih
- zaznane ovire pri uveljavitvi izobraževanj za trajnostni razvoj: potrebnih bi bilo več spodbud in usmeritev na tovrstno področje (73%), področje ni neposredno sistemsko opredeljeno in urejeno (55%), posameznike te vsebine ne zanimajo (36%), za izvajanje teh vsebin so potrebni usposobljeni strokovnjaki (18%), nepoznavanje prednosti in možnosti izobraževanja za trajnostni razvoj (18%)

2. DRUGE ORGANIZACIJE (nevladne, zasebne, javne)

Anketirane organizacije:

- **3 javni zavodi**
- **4 zasebna podjetja**
- **3 nevladne organizacije**

Profil anketirancev: strokovni delavec, direktor, sekretar, referent, vodja kadrovske službe projektni svetovalec, odnosi z javnostmi, vodja projektov

Ugotovitve:

- izobraževanja so namenjena vsem zaposlenim v enaki meri (91%)
- za načrtovanje izobraževanj je zadolženo vodstvo (64%), kadrovska služba (27%), zunanji izvajalci (9%)
- izvedena izobraževanja: JAVNI ZAVODI- izobraževanje o GDPR, poučevanje uporabnikov za Cobiss, italijanski jezik, koda 95; NEVLADNE ORGANIZACIJE - predavanja s področja preventive zdravja, interna izobraževanja o duševnem zdravju, podjetniške delavnice, kuharske delavnice; ZASEBNA PODJETJA – varstvo pri delu, trutops računalniški program, windchill program, različne delavnice s področja komunikacije in sodelovanja, uspešno vodenje, strokovne vsebine, kmetijstvo, turistično vodenje, samooskrba, finance za samostojne podjetnike
- oblike izobraževanj: predavanja (82%), delavnice in praktični prikazi (81%), seminarji (55%), tečaji (27%), samoizobraževanje (18%), izobraževanje na daljavo (3%)
- načrtovanje izobraževanj se vrši glede na: aktualne teme (82%), na podlagi ponudbe (45%), po posvetu v kolektivu (36%), osebnih zanimanj ter interesov (36%), letnega delovnega načrta (18%), vizije podjetja (9%)
- pojmovanje trajnostnega razvoja: razvoj, ki stremi v prihodnost in je nesebičen do naslednjih generacij – pomaga naslednjim generacijam v prihodnosti, kot nekaj, kar pripomore k ohranjanju narave in ima daljnosežne pozitivne posledice; delo institucij in posameznikov usmeriti v iskanje okolju in naravi prijavnih praks; ohranjanje narave, recikliranje in samozadostnost; razvoj, ki doprinese dolgoročne rezultate na vseh področjih; skrb za prihodnje rodove; način življenja, ki ne povzroča škode drugim generacijam; razvoj, ki upošteva skrb za okolje ter ravnovesje vseh deležnikov na dolgi rok; razvoj, ki zanamcem omogoča enak način življenja kot današnjim generacijam; vsak dan osvojiti neko novo znanje
- znanja s področja trajnostnega razvoja so vsem pomembna (100%)
- trajnostni razvoj v izobraževanja uvajajo povečini postopoma, preko posameznih vsebin in aktivnosti (73%), nekaterim je izobraževanje za

trajnostni razvoj še precej nepoznano področje (18%) oziroma je trajnostni razvoj ključni dejavnik, ki mu sledijo pri načrtovanju izobraževanj (9%)

- uresničevanje načela trajnostnega razvoja: delavnica zdrav življenjski slog za vse generacije – da se nekoč zmanjša obolevnost za bolezni srca in ožilja in drugih kroničnih bolezni, ozaveščanje (prek pogovorov) o zdravem in zavestnem načinu življenja, iskanje boljših rešitev na kolegijih, trajnostni razvoj je ključen v vseh izvedenih aktivnostih, izvajamo zgolj zakonsko zahtevano, uvajanje novih tehnologij in optimizacija procesov
- zaznane ovire pri uveljavitvi izobraževanj za trajnostni razvoj: potrebnih bi bilo več spodbud in usmeritev na tovrstno področje (64%), za izvajanje teh vsebin so potrebni usposobljeni strokovnjaki (36%), posameznike te vsebine ne zanimajo (27%), področje ni neposredno sistemsko opredeljeno in urejeno (27%), nepoznavanje prednosti in možnosti izobraževanja za trajnostni razvoj (18%)

SKUPNI POVZETEK

Ne glede na področje delovanja anketiranih organizacij velja:

- obstoječa (že izvedena) izobraževanja zadevajo predvsem splošna oziroma strokovna področja, gre za vsebine, ki niso neposredno vezane na trajnostni razvoj
- načela trajnostnega razvoja je zaznati le v nekaterih izobraževalnih aktivnostih in sicer gre v tem primeru za izobraževanja in dejavnosti, usmerjene npr. v samooskrbo, kmetijstvo, recikliranje, varčevanje
- pojem trajnostnega razvoja/ izobraževanja je vsem precej poznan in jasen, dobro poznajo njegova načela, definicijo
- znanja s področja trajnostnega razvoja so vsem pomembna
- trajnostni razvoj v izobraževanja uvajajo povečini postopoma
- zaznavajo oviro, da bi bilo potrebnih več spodbud in usmeritev na področje trajnostnega razvoja
- prevladujoče oblike prenosa znanj se izpostavljajo predavanja, tečaji in delavnice
- noben primer organizacije ne opredeljuje trajnostni razvoj kot ključni dejavnik, ki bi mu sledili pri načrtovanju izobraževanj
- izražen je pomislek, da posameznikov trajnostno usmerjena izobraževanja ne zanimajo
- nepoznavanje prednosti in možnosti izobraževanja za trajnostni razvoj

Zaznane razlike oziroma značilnosti drugih organizacij in članic ZLUS:

- V drugih organizacijah, kjer so sicer izobraževanja namenjena vsem zaposlenim v enaki meri, je za načrtovanje izobraževanj zadolženo pretežno vodstvo, precej manjšo odločevalsko vlogo ima kadrovska služba.
- Glede na izvajana (že izvedena) izobraževanja, članice ZLUS načela trajnostnega izobraževanja že vključujejo v nekatere svoje vsebine (npr. delavnice o recikliranju, kmetijstvo in vrtnarstvo, študijski krožki, vseživljenjsko učenje), medtem ko pri drugih organizacijah prevladujejo precej splošno usmerjene vsebine, prilagojene za posamezni delovni proces (tuj jezik, varstvo pri delu, računalniški programi, komunikacijske veščine…).
- Medtem, ko članice ZLUS izbor izobraževalnih vsebin načrtujejo predvsem glede na zaznane potrebe lokalnega okolja in družbene potrebe, druge organizacije izbirajo izobraževalne vsebine glede na aktualne tematike in ponudbe, kar pomeni, da imajo potemtakem izobraževalne ustanove vpliv (glede na izražene potrebe in navedbo sledenja ponudbi) izbirati aktualne izobraževalne vsebine (kar trajnostni razvoj nedvomno je) ter jih kot aktualno ponudbo približati drugim organizacijam.
- Najbolj zastopana skupina udeležencih v izobraževanjih članic ZLUS so starejši od 45 let, nižje izobraženi, brezposelni, tujci, upokojenci in mladostniki. Gre za ranljive skupine, s katerimi imajo Ljudske univerze najpogosteje stik, zatorej je smiselno trajnostna izobraževanja temu primeru prilagajati.
- Članice ZLUS imajo širši nabor raznolikih oblik izobraževanj (študijski krožki, projektni učenje, učenje na daljavo, praktični prikazi, samoizobraževanje) v primerjavi z drugimi organizacijami, kjer še vedno veljajo precej toge/ standardne oblike (predavanja, delavnice, tečaji), kar bi veljalo izkoristiti kot prednost v smislu, da se poudarek nameni tudi načinu in obliki podajanja trajnostnih vsebin, kar bi morebiti vsebine bolje približalo udeležencem izobraževanj.

3. metodološki pristop: FOKUSNA SKUPINA

NAČRTOVANJE FOKUSNE SKUPINE

Spoštovani,

Zveza ljudskih univerz Slovenije, v okviru Javnega razpisa za sofinanciranje programov in dejavnosti izobraževanja odraslih v letu 2020 izvaja **analizo ugotavljanja potreb po razvoju javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle s področja trajnostnega razvoja**. K raziskovanju smo pristopili celostno, saj bi radi pridobili kakovostne informacije in izhodišča za ugotavljanje manjka in potreb po vsebinah s področja trajnostnega razvoja, kamor bi bilo v prihodnje smiselno usmerjati več izobraževalnih aktivnosti in pozornosti.

V okviru raziskovanja je bila že opravljena analiza obstoječega stanja in sicer na podlagi pregleda obstoječih strategij, programov in dokumentov ter izvedeni anketni vprašalniki med članicami ZLUS ter ostalimi zasebnimi, neprofitnimi ter javnimi organizacijami. Nadalje bodo opravljene tudi življenjske zgodbe s predstavniki ranljivih skupin. Da pa bi v tej fazi vsestransko, predvsem strokovno, osvetlili obravnavano temo, smo v okviru raziskovanja predvideli tudi srečanje fokusne skupine. Spodaj navajamo več informacij o predvidenem dogodku, vas pa na tem mestu prijazno vabimo k udeležbi. Vaša pozornost, vaše znanje in izkušnje bodo nedvomno pomembna dodana vrednost vsebini, s katero bomo lahko področje trajnostnega razvoja, glede na zaznane potrebe, bolj načrtno usmerjali ter uveljavili.

Vaš prispevek v razpravi bo pripomogel h kakovosti, ki si jo želimo, zato upamo, da si boste vzeli čas in se nam pridružili.

Udeleženci fokusne skupine:

- vodja OE Ljudske univerze Postojna, Tina Bazjako
- vodja OE Ljudske univerze Ilirska Bistrica, Romana Morano
- direktorica Ljudske univerza Ajdovščina, Eva Mermolja
- v.d. direktorice Ljudske univerze Sežana, Aljana Resinovič
- direktorica Ljudske univerze Koper, Kristina Udovič Kocjančič
- izvajalec projekta/ moderator, Ljudska univerza Postojna, Doris Komen Horvat

Datum in kraj srečanja:

- **23. oktober 2020 ob 9. uri, ZOOM srečanje**

Trajanje:

- 1 ura

Potek dogodka:

- 9.00 – 9.10 Pozdrav in kratka predstavitev (analize, ugotovitev, poteka, udeležencev)
- 9.10 – 9.50 Razprava, izmenjava mnenj, izkušenj o trajnostnem izobraževanju
- 9.50 – 10.00 Najpomembnejše ugotovitve, poenotenje zaključkov, sklepna dognanja
- 10.00 Zaključek in zahvala za udeležbo

IZVEDBA FOKUSNE SKUPINE

Vprašanja razprave:

Spoznavno vprašanje:

- Ali se med seboj poznamo? Se morda predstavimo, da bomo bolj povezani in sproščeni v nadaljnji razpravi?

Sklop splošnih vprašanj:

- Kako blizu oziroma kako poznano je vam osebno področje trajnostnega razvoja?
- Kako opredeljujete trajnostni razvoj?
- Se vam zdijo pomembna znanja in informacije s področja trajnostnega razvoja v izobraževanju?
- V kolikšni meri trajnostni razvoj vključujete v izobraževalne aktivnosti vaše?
- Bi izpostavili kakšen primer izobraževalne dejavnosti, ki jo izvajate in spodbuja ter vključuje načela trajnostnega razvoja?
- Kje zaznavate težave oziroma ovire, kar zadeva večjo prisotnost in uveljavitev izobraževanj za trajnostni razvoj?

Sklop vprašanj, vezanih na povzetke in navedbe iz pregleda obstoječih dokumentov, strategij, zapisov:

- Trajnostni razvoj se v razvojnih in strateških dokumentih, vezanih na vzgojo in izobraževanje, pogosto navaja kot eno izmed pomembnih področij. Bi morda tudi sami izpostavili kakšen dokument/strategijo, ki vam je poznana oziroma vključuje izobraževanje za trajnostni razvoj?
- Trajnostni razvoj v izobraževanju ni sistemsko uveljavljen, največkrat se izpostavlja posredno oz kot del vsebin. Se strinjate s tem?
- Strokovna izhodišča trajnostni razvoj sicer pogosto opredeljujejo kot novo in pomembno kompetenco, vendar samostojnih programov, ki bi to razvijali, ni. Kaj bi predlagali na tem mestu, na tem področju?
- Kot primer dobre prakse trajnostnega izobraževanja odraslih se izpostavljajo študijski krožki. Se strinjate?

Sklop vprašanj, vezanih na rezultate anketnega vprašalnika:

- Se vam zdi, da so razlike v zastopanosti izobraževalnih trajnostnih vsebin med javnimi, zasebnimi in nevladnimi organizacijami? Zakaj?
- Glede na izveden anketni vprašalnik (skupne ugotovitve tako za članice ZLUS kot druge nevladne, javne in zasebne organizacije) se zaznava naslednje… prosim za komentarje:
    1. Pojem trajnostnega razvoja je vsem precej poznan.
    2. Trajnostni razvoj uvajajo povečini postopoma.
    3. Zaznavajo oviro, da bi bilo potrebnih več spodbud in usmeritev na področje trajnostnega razvoja.

4. Noben primer organizacije ne opredeljuje trajnostni razvoj kot ključni dejavnik, ki bi mu sledili pri načrtovanju izobraževanj.
5. Izraža se pomislek, da posameznikov trajnostno usmerjena izobraževanja ne zanimajo.
6. Nepoznavanje prednosti in možnosti izobraževanja za trajnostni razvoj.

- Na osnovi anketnega vprašalnika se kažejo naslednje razlike med ZLUS in ostalimi zasebnimi, javnimi ter nevladnimi organizacijami… prosim za komentarje:
    1. Pri drugih organizacijah (javne, zasebnem, nevladne) je za načrtovanje izobraževanj zadolženo vodstvo. Je to morda razlog, da se v organizacijah izvajajo zgolj 'omejene vsebine' in se zapostavlja med drugim tudi trajnostne vsebine?
    2. Članice ZLUS načela trajnostnega razvoja že vključujejo v nekatere svoje vsebine, pri drugih organizacijah prevladujejo strokovne vsebine, usmerjene na delovni proces. Kako preseči to oziroma tudi drugim organizacijam razširiti vsebinska področja izobraževanj tudi na trajnostni razvoj?
    3. Druge organizacije (javne, zasebne, nevladne) izbirajo izobraževalne vsebine glede na aktualne tematike in predvsem ponudbo, vendar ponudba trajnostnih vsebin ne prevladuje. Lahko Ljudske univerze zagotovijo več vsebin, ki bi vključevalo trajnostna načela? Se vam zdi to potrebno, smiselno?
    4. Druge organizacije še vedno pretežno uporabljajo toge/standardne oblike izobraževanj (predavanja, delavnice, tečaji) – velja to izkoristiti kot prednost, da se poudarek pri načrtovanju izobraževalnih dejavnosti tudi obliki podajanja trajnostnih vsebin, ki bi pritegnila, se približala udeležencem?
    5. Najbolj zastopana skupina udeležencev v izobraževanjih članic ZLUS so starejši od 45 let, nižje izobraženi, brezposelni, tujci, upokojenci, mladostniki… Ali je v te primeru smiselno trajnostna izobraževanja prilagajati ranljivim skupinam?

Zaključno vprašanje:

- Kako načrtovati in uveljaviti izobraževalne programe za odrasle s področja trajnostnega razvoja?

POTEK FOKUSNE SKUPINE

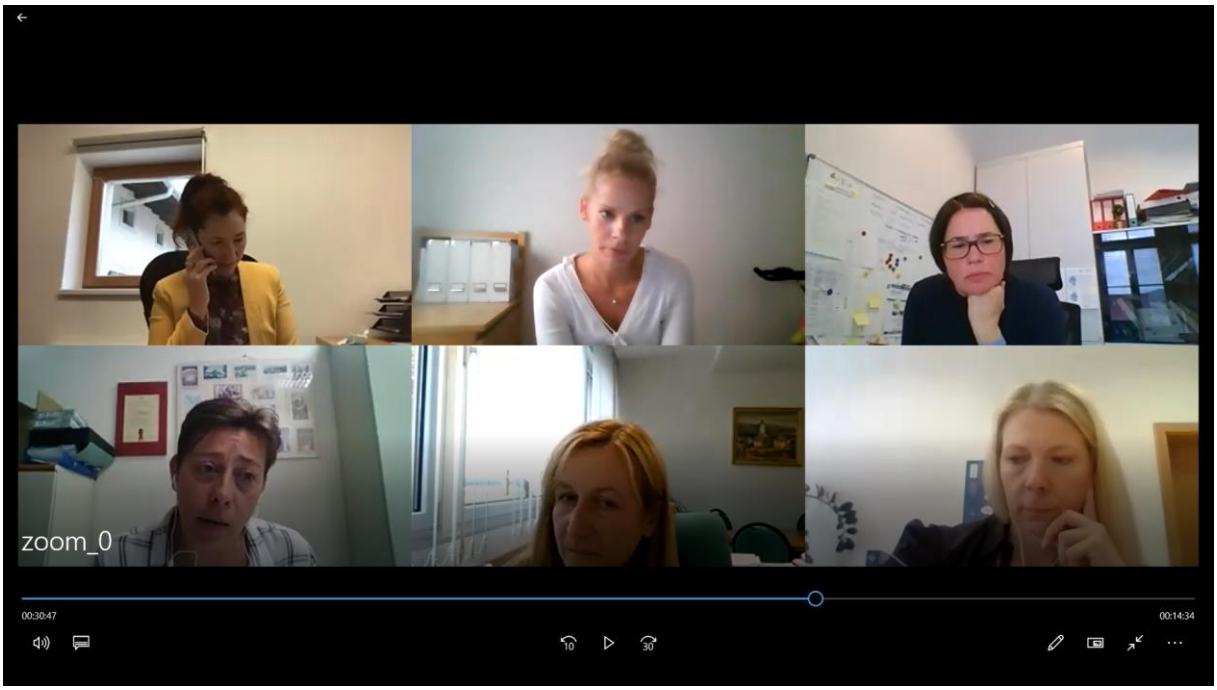

Zaradi razmer in razglašene epidemije, smo načrtovano fokusno skupino izvedli na daljavo (online, preko programa Zoom). Srečanje, ki je trajalo 50 minut, je bilo izvedeno strokovno, z visoko mero zavzetosti in sodelovanja. Ker je bilo srečanje načrtovano, je bila sama izvedba ciljno usmerjena in kakovostna, brez nepotrebnih odvečnih in ne tematskih vsebin. Fokusna skupina s petimi vodji Ljudskih univerz je namreč potekala organizirano, na podlagi usmerjanja vsebine oziroma moderiranja. Pogovor, izmenjava mnenj in komentarji so potekali po vnaprej, skrbno načrtovanih vprašanjih. Namen fokusne skupine je bil namreč pridobiti dejanski vpogled v obstoječe stanje, predvsem pa izkušnje in mnenja glede vključenosti trajnostnega razvoja v izobraževanju odraslih. Fokusna skupina je kot metoda prav tako dodatno osvetlila oziroma analizirala ter s tem še nadgradila že predhodno pridobljene informacije in rezultate preteklih treh raziskovalnih metod (pregled dokumentov, anketa, življenjske zgodbe).

Navajamo nekaj trditev, ki so bile poudarjene v okviru fokusne skupine:

- »Trajnostni razvoj težko opredelimo in pojmujemo, gre za abstrakten pojem.«
- »Trajnostni razvoj podpirajo in spodbujajo številni projekti.«
- »Načela trajnostnega razvoja so posredno vpletena v vse izobraževalne dejavnosti.«
- »Že samo izobraževanje je trajnostni razvoj.«
- »Izraz trajnostni razvoj je pogosto izpostavljen kot dodana vrednost preostalim/ osnovnim aktivnostim.«
- »Trajnostni razvoj je področje, s katerim se načrtno ne ukvarjamo, temveč zgolj posredno.«
- »Da bi se trajnostni razvoj oziroma načela trajnostnega razvoja v izobraževanju odraslih namensko izpostavljala in uporabljala, bi potrebovali več spodbud.«
- »Trajnostni razvoj lahko uveljavljamo in širimo z zgledom.«

- »Trajnostni razvoj je težko prodati kot samostojno vsebino, potrebno ga je vključiti in posredno predstaviti udeležencem preko drugih, osnovnih in uporabnih vsebin.«
- »Trajnostni razvoj ima dolgoročne rezultate, učinki so predaleč, da bi pritegnili posameznika, zatorej je smiselno motiviranje za takojšen smisel/učinek.«
- »Dober primer že izvajanih izobraževalnih aktivnosti, ki upoštevajo načela trajnostnega razvoja so: študijski krožki, PUM-O, večgeneracijski centri Točka moči, Univerza za tretje življenjsko obdobje, posamezni projekti (Užitni in čutni parki, Izobraževanje o sonaravni živinoreji in okolju)…«
- »Ovire, da nam je trajnostni razvoj premalo poznan in ga premalo vključujemo v izobraževanje odraslih je njegova sistemska ter finančna neopredeljenost s strani države.«
- »Trajnostni razvoj bi moral biti pomembno načelo oziroma kot koncept uveljavljen in umeščen kot del šolskega sistema, že od primarne ravni naprej.«
- »Trajnostni razvoj lahko bolje uveljavimo in spodbujamo med posamezniki z medgeneracijskimi aktivnostmi – s povezavo med skupnimi vrednotami, povezovanjem, učenjem.«
- »Potrebna je sprememba zavesti, kar je težko dosegljiv cilj.«
- »Trajnostni razvoj bi bilo smiselno povezati z digitalnimi kompetencami, ki so trenutno bolj priljubljena in aktualna tema.«
- »Pri uveljavljanju trajnostnega razvoja v izobraževanju odraslih so lahko v pomoč že majhni koraki. Predvsem pa je pomembno ozaveščanje, praktična naravnanost vsebin (povezava teorije in prakse).«
- »Ljudske univerze imamo dobro izhodišče, poznamo delo z najtežjimi (ranljivimi) skupinami udeležencev izobraževanj odraslih, zatorej nam uveljavljanje trajnostnega razvoja v izobraževalne aktivnosti predstavlja nenehen izziv, ki smo ga zmožni širiti.«
- »Trajnostni razvoj je kot pomembno vrednoto in poslanstvo pomembno uveljaviti tudi med podjetji (krožno gospodarstvo).«
- »Smiselno se zdi trajnostni razvoj uveljaviti skozi izobraževanja v obliki samooskrbe.«
- »Trajnostni razvoj je v izobraževanju pogosto izpostavljen kot neke vrste dodana vrednost.«
- »Ljudske univerze bi lahko oblikovale vsebine s področja trajnostnega razvoja v izobraževalne aktivnosti, ki bi bile tržno zanimive in bi pritegnile.«

UGOTOVITVE, POVZETEK FOKUSNE SKUPINE

Glede na pridobljene odgovore, mnenja, razmišljanja in izkušnje udeleženk fokusne skupine lahko povzamemo nekatera pomembna dejstva in izhodišča.

- Na splošno trajnostni razvoj ni dovolj jasno opredeljen pojem, z jasnimi cilji in učinki, kar bi bil osnoven povod, da bi se bolj načrtno zavzemali zanj ter ga

vključevali v izobraževalne vsebine. Z njim se Ljudske univerze ukvarjajo bolj ali manj posredno.

- Trajnostni razvoj je na področju izobraževanja odraslih poudarjen predvsem v različnih razpisih oziroma naveden kot dodana vrednost projektom, aktivnostim, vsebinam.

- Izvedba samostojnih izobraževalnih vsebin/programov s področja trajnostnega razvoja ni pogosta praksa, z izjemo posameznih delavnic na temo recikliranja, obnove izdelkov, samooskrbe…

- Ljudske univerze načela trajnostnega razvoja precej dobro vključujejo v izobraževalne aktivnosti, izvajajo številne programe, ki imajo značilnosti in lastnosti le-tega.

- Vsebine trajnostnega razvoja je udeležencem izobraževanj najbolj smiselno in učinkovito ponujati na posreden način, preko drugih bolj spodbudnih, praktično in ciljno naravnanih programov.

- Področje trajnostnega razvoja je premalo poznano v smislu njegovih učinkov, ki bi spodbudili potrebo po osvojitvi teh načel. Dojemanje trajnostnega razvoja je precej abstraktno oziroma oddaljeno od potreb in ciljev ter učinkov, ki posameznika pritegnejo in spodbujajo k izobraževalni aktivnosti. Trajnostni razvoj ne nakazuje takojšnjih učinkov in ciljev, ki bi spodbujali k prisostvovanju k tovrstnim izobraževalnim vsebinam. Pri tem je zatorej potrebno spodbujati sistemsko uveljavitev ter ga naravnati in opredeliti v smeri kratkoročnih učinkov.

- Trajnostni razvoj je potrebno institucionalno opredeliti in ga s strani države prepoznati kot pomembno globalno potrebo, ki bo skupna skrb in obveza vsem organizacijam.

4. metodološki pristop: ŽIVLJENJSKE ZGODBE

Kot nadgradnjo obstoječim programom v naši državi, mnenju odgovornih za izobraževanje ter strokovnjakov s področja izobraževanja odraslih, smo si v svojo analizo želeli vključiti tudi posamezne predstavnike ranljivih skupin. Posamezniki, katerim v prihodnje namenjamo izobraževanja, so namreč po našem mnenju pomemben vir informacij. Četudi se ranljive skupine težje izražajo, morda nejasno opredelijo svoje želje in potrebe ter do izobraževanja gojijo negativen odnos, smo se v tem primeru poslužili življenjskih zgodb teh posameznikov (naše ciljne skupine), ki pogosto posredno razkrivajo morebitne ovire in želje, ki jih imajo v

izobraževalnem procesu. Prav tako smo s to metodo obogatili predhodne, povečini s strani strokovnjakov pridobljene potrebe s področja trajnostnega razvoja ter neposredno pri ciljni skupini razbrali odnos in način razmišljanja, ki ga imajo.

V četrtem metodološkem pristopu, ki ima predvsem dodano vrednost vsem prehodnih, smo pristopili k desetim predstavnikom ranljivih skupin ter pridobili informacije o njihovih zaznavah, potrebah in željah ter navadah, ki jih imajo na področju trajnostnega razvoja in izobraževanja.

Izbrani predstavniki ranljivih skupin:

1. udeleženec PUM-O (moški, 25 let)
2. udeleženec PUM-O (ženska, 19 let)
3. udeleženka Univerze za tretje življenjsko obdobje (ženska, 61 let)
4. udeleženec osnovne šole za odrasle (moški, 17 let)
5. udeleženec osnovne šole za odrasle (ženska, 21 let)
6. udeleženec osnovne šole za odrasle (ženska, 15 let)
7. večgeneracijski center Točka moči (moški, 25 let)
8. večgeneracijski center Točka moči (ženska, 60 let)
9. središče za samostojno učenje (ženska, 41 let)
10. udeleženec tečaja slovenskega jezika (moški, 20 let)

Namen raziskovanja je pridobiti informacije o:

- naklonjenosti izobraževanju, učenju in izpopolnjevanju
- željah glede vsebinskih področij osvajanja novih znanj, spretnosti
- osebnih vrednotah, ki so pomembno vodilo izobraževalne dejavnosti
- potrebah po izobraževanju s področja trajnostnega razvoja
- poznavanju pojma in pomena trajnostnega razvoja
- zavedanju pomena aktivne vloge v družbenem, socialnem, ekonomskem življenju

Pristop k predstavnikom ranljivih skupin (vprašanja »življenjske zgodbe«)

Pozdravljeni,

Ljudska univerza izvaja analizo ugotavljanja potreb po razvoju javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle s področja trajnostnega razvoja. Lepo vas prosimo za sodelovanje, saj bi nam vaši odgovori pomagali pri raziskovanju. Prosimo za odgovore na spodnja vprašanja. Vaše podatke bomo uporabili zgolj v raziskovalne namene.

Hvala za sodelovanje.

Ljudska univerza Postojna

---

1. Osnovni podatki
   - **Starost** _____
   - **Spol** _____
   - **v kateri program ste vključeni** _____
2. **Ali radi izpopolnjujete svoje znanje, se radi učite novih spretnosti in znanj?**

   _____

   _____
3. **Imate kakšno željo, kaj bi se radi novega naučili?**

   _____
4. **Ali bi se udeležili izobraževanj (tečaj, delavnica, predavanje, študijski krožek) na temo recikliranja, samooskrbe, skrb za zdravje, varčevanja z vodo in energijo, skrbi za naravo…?**

   _____
5. **Obkrožite vrednote, ki so vam pri izobraževanju pomembne.**

   Odgovorno ravnanje, enakopravnost, solidarnost, medsebojna pomoč, medgeneracijsko sodelovanje, spoštovanje, sistematično in kritično razmišljanje, celovit pristop, medkulturni dialog. Sodelovanje
6. **Ali razmišljate o razmerah, odnosih in okolju, v katerem živimo? Bi karkoli spremenili? Kaj?**

   _____

   _____
7. **Ali morda veste kaj pomeni trajnostni razvoj?**

   _____

   _____

REZULTATI POGOVOROV

- **vsi udeleženci**, vključeni v raziskavo, so **naklonjeni izobraževanju in radi izpopolnjujejo svoje znanje ter se učijo novih spretnosti**
- vsebinska področja, ki jih izpostavljajo kot tista, kjer bi svoje znanje radi še okrepili oziroma se naučili kaj novega so **pisanje v slovenskem jeziku, dobro znanje**

slovenskega jezika, urejanje nohtov, frizerstvo, varjenje, računalniško programiranje, razvijanje spletnih aplikacij, ročna dela (vezenje, pletenje, kvačkanje)

- **večina** udeležencev (75%) je jasno navedla, **da se izobraževanj na temo trajnostnih vsebin ne bi udeležila**
- **večina** udeležencev (75%) **ne pozna pojma trajnostni razvoj**
- **polovica** udeležencev navaja, da **razmišlja o razmerah, okolju in odnosih v katerem živimo** ter si želijo sprememb na bolje na vseh področjih
- udeleženci izpostavljajo naslednje vrednote, ki so jim pri izobraževanju pomembne: **enakopravnost, medsebojna pomoč, medkulturni dialog, spoštovanje, odgovorno ravnanje, solidarnost, sodelovanje, medgeneracijsko sodelovanje**

SKLEPI IN UGOTOVITVE

Predstavniki ranljivih skupin so sicer željni izobraževanj, naklonjeni so novim informacijam in znanju, vendar njihove potrebe glede vsebin izhajajo predvsem iz njihovih osebnih interesov, ki se navezujejo na poklicno področje oziroma obvezne pogoje, ki jih od njih zahteva sistem (učenje slovenskega jezika), s čimer bi zadostili potrebo po samostojnosti, učinkovitosti in nenazadnje finančni stabilnosti. Trajnostni razvoj oziroma vsaj načela ali lastnosti trajnostnega razvoja so med predstavniki ranljivih skupin povsem nepoznani ter nezaznavni pojmi. Obenem ta skupina udeležencev izkazuje jasno nezanimanje za vsebine, ki zadevajo trajnostni razvoj. Pri tem se lahko predvideva, da je to posledica nepoznavanja področja, kajti nekatere njihove izražene lastnosti odražajo nasprotno. Glede na poudarjeno dejstvo, da jih zanimajo razmere in odnosi ter okolje, v katerem živijo ter izpostavljene vrednote, ki so jim pomembne pri izobraževanju (enakopravnost, medsebojno pomoč, medkulturni dialog, spoštovanje solidarnost, sodelovanje in medgeneracijsko sodelovanje) je namreč zaznati priložnost in predispozicije teh posameznikov, da bi jim bilo smiselno približati izobraževanja s področja trajnostnih vsebin in razvoja. Predstavniki ranljivih skupin imajo torej pomembne vrednote in poteze, ki so značilne za trajnostno usmerjeno družbo. Pri tem je pomemben primeren način podajanja znanja, predvsem pa prilagojeno približanje teh vsebin v smislu, da bi pri trajnostnem izobraževanju ranljivi posamezniki začutili potrebo po koristnosti in dodani vrednosti, ki bi imela vpliv na zagotavljanje njihovih osnovnih potreb (denar, služba, bivanje).

ZAKLJUČEK

Trajnostni razvoj je pomemben cilj, h kateremu se na splošno stremi v vseh dejavnostih (gospodarstvo, turizem, podjetništvo…), k trajnostnim načelom se stremi tudi v vzgoji in

izobraževanju. Trajnostnemu razvoju se namenja tudi precejšnja pozornost oziroma zainteresiranost strokovne javnosti in se ga pogosto spodbuja in navaja kot eno izmed pomembnejših področij, vendar se je tekom izvedbe našega raziskovanja večkrat potrdilo dejstvo, da je trajnostni razvoj na področju izobraževanja odraslih precej posredno omenjen in tudi udejanjen. Prizadevanja so sicer usmerjena k spodbujanju trajnostnega razvoja s formalnim, neformalnim in priložnostnim učenjem, vendar v izobraževanju ni sistemsko uveljavljen ali opredeljen kot jasno in prepoznavno načelo. Ker je trajnostni razvoj pogosta spodbuda aktualnih politik oziroma predvsem zahteva projektnih aktivnosti, se organizacije pogosto zavestno posvečajo temu področju, saj gre za zaznano dodano vrednost, čeprav njegovo uporabnost oziroma učinke pogosto ni možno natančno in kakovostno opredeljevati. Vendarle se je tekom raziskovanja večkrat izpostavilo, da je trajnostni razvoj precej abstrakten pojem, ki v izobraževanju ni urejen, opredeljen ali pogojen, zatorej specifičnih izobraževalnih vsebin ali programov ni prav veliko. Predvsem se trajnostni razvoj posredno vključuje v vsebine in aktivnosti, in še to predvsem v okviru organizacij, ki so tudi sicer namenjene izobraževalni dejavnosti. Ne glede na to, da se sodobna družba usmerja v aktualizacijo trajnostnih načel, se je tekom raziskovanja pokazal razkorak oziroma manjko na področju poznavanja pojma trajnostnega izobraževanja, zainteresiranosti po trajnostnih vsebinah ter tudi motivaciji k njegovi krepitvi oziroma uveljavljanju.

Glede na zainteresiranost javnosti, udeležencev ter tudi organizacij po trajnostnih vsebinah, bi veljalo trajnostni razvoj na državni ravni prepoznati kot pomembno globalno potrebo ter ga na ta način tudi ustrezno institucionalno opredeliti ter umestiti v izobraževalni sistem kot področje, ki prinaša določene prednosti in kakovosti, predvsem pa tudi dosegljive in bližnje učinke, kar bi prispevalo k motivaciji udeležencev ter tudi snovalcev izobraževalnih vsebin.